

moderních dopravních prostředků touží každý po změně — vylidňují se vesnice, malé města nerostou a velkoměsta se přelidňují.

Kromě těchto materiálních příčin poklesu republikánského ducha jsou zde i příčiny intelektuální. Rousseau neviděl nadarmo v umění a vědách prvek zkázy pro staré republikánské mravy. Přemíra kultury vede k skeptickému diletantismu: mizí politické a náboženské nadšení, není stálých principů, kritika podlamuje republikánská dogmata jako ničila dogmata monarchistická. K tomu přistupuje politický oportunistus, který chce smířovati všechny názory a obávaje se nespravedlnosti a omylu, vyhýbá se rozhodnutím a odpovědnosti.

Přes tyto všechny vady je však třeba brániti demokracie, jež se ospravedlňuje nejvyšší mravní myšlenkou civilisovaného lidstva: úctou k lidské osobnosti a spravedlností. Je však třeba obnoviti zřízení, mravy, hlavně však ducha lidí.

Jakými prostředky tedy čeliti krizi demokracie? Především federalismem: Guy-Grand věří, že příští veliké federace budou se skládati z velkých i menších států, jež budou tvořiti politické a hospodářské svazky. Jako veliké státy hynou přílišným rozmachem své moci, tak také veliké průmyslové podniky dojdou jen k určité hranici expanse, kde se musí zastaviti. Krátce Guy-Grand doporučuje rovnováhu a umírněnost t. j. prostřední státy, prostřední bohatství, v němž by byly peníze služebníkem člověka a nikoli jeho pánem, konečně prostřední třídy. Nechce-li moderní společnost zahynout, musí ve všech třídách u všech národů postavití hráz proti vůli k moci a bohatství, která živí každý imperialismus.

Pokud se politického zřízení týče, je jisté, že dědičná monarchie zajišťuje stálost a celistvost moci lépe než demokracie. Ovšem za cenu, že občan stane se poddaným. Proto jediným možným režimem v západních státech je soustava parlamentního zastoupení, již třeba ovšem přizpůsobiti moderní společnosti. Parlament nemůže zůstat čistě politickým, musí se vzdáti své svrchovanosti a přibrati k radě odborníky. Guy-Grand není přívržencem jen t. zv. hospodářského parlamentu, tvrdí, že ve státě není jen železo, uhlí a petrolej, nýbrž že existují veliké otázky, týkající se národního života, svědomí občanů a duchovní orientace země — to je politika, praktické uplatnění určitého světového názoru, jež nelze dáti do rukou jen odborníkům. — Aby pak parlamentní režim byl stálejší, k tomu je třeba kázně parlamentu, kázně stran a pokroku občanského svědomí. Je třeba intelektuální a mravní reformy, tak aby každý občan cítil republikánsky a mohl kontrolovati profesionální politiky.

Guy-Grand věří v demokracii, věří v republiku. Ukazuje, že lidé sice pomalu, ale přece jen ukáží své pudy, vášně a zájmy. Tato kázeň je podstatou civilisace a jejím politickým výrazem je republika. Republika je režimem práva, zdůrazňuje důstojnost člověka, občana, pracovníka i národů. Je jediným řádem, který mohou přijmouti lidské společnosti, jež se povznesou v uvědomění a k rozumu. Avšak žádá charakterů, úsilí po spravedlnosti, kázně pudů a vášní, podřízení jednotlivých zájmů zájmu obecnému. Žádá víry v lidi a v lidstvo, úcty k osobnosti, vzájemného porozumění: krátce humanismu.

Dr. K. Jk.

FR. MAREŠ: SOCIALISM A KOMUNISM V MODERNÍM MEZINÁRODNÍM Hnutí SOCIÁLNÍM. Ideje — taktika. Nákladem »Ústředního dělnického knihkupectví a nakladatelství (A. Svěcený)« v Praze 1926. Stran 484, vázaná za Kč 47.—. (Dokončení.)

Nelze ovšem popřít, že sloučením socialismu s praktickým sociálním hnutím, obrácena byla jeho pozornost k praktickým úkolům dneška, jež ho odvádějí od pozornosti k dalekým cílům konečným: — Skutečný vývoj, na nějž marxismus kladl vždy takový důraz, učinil ze socialismu politického činitele, usilujícího o provedení hospodářských a sociálních reforem, které mají býti stupněm, umožňujícím proletariátu v příhodné době samostatný postup k cílům vzdálenějším, podstatněji nynější sociální strukturu měnícím a více se konečným cílům socialismu přibližujícím« (str. 273).

Samostatnou kapitolu věnuje Mareš anarchismu a jeho typickým představitelům Vilému Gold-

winovi, Petru Josefu Proudhonovi, Michalu Bakuninovi, Petrovi Kropotkinovi a Maxu Stirnerovi. Zajímavě líčí osudy I. a II. Internacionály, v nichž vymezuje čestné místo Josefu Mazzinimu. Internacionála i při všeobecnosti zásad ideových, taktických a organizačních chovala v sobě hned od počátku své existence zárodek sporu a rozvratu: Marxem zdůrazňovanou politickou stránku emancipačního boje proletariátu, jež jest od něho neodlučitelná. Přes svoje nedostatky první Internacionála vykonala dle autora svůj úkol. »Vzniknuvši v době, kdy nebylo v Evropě ani dělnických stran politických, ani odborových organizací, na širším podkladě vybudovaných, provedla Internacionála ohromnou práci uvědomovací: Probudila dělnické masy ze spánku tupé lhostejnosti, naplnivši je vědomím mezinárodní třídní solidarity — čímž připravila půdu svému vzrůstu k novým úkolům za zcela jiných poměrů« (str. 317). Než ani druhá Internacionála neodolala mohutnému nátlaku, jakým byla světová válka. »Válečná psychosa, zachvátivši masy i její vůdce, ukázala se silnější sjezdových resolucí. Solidarita národní zvítězila nad solidaritou třídní — zejména při příliš nestejnorodé rozmanitosti složek; jichž jednotnost projevovala se vlastně jen usneseními všeobecného významu. Jakmile šlo o věci zásadní, hned objevovaly se prudké spory, které jen ztěžka byly překonávány kompromisními, nic určitého nepovídajícími resolucemi« (str. 424). Ve válce socialisté všech národů, tolik kaceřovaní buržoasií jako beznárodní, od první chvíle postavili se všude do služeb vlasti se stejnou obětavostí a stejnými ilusemi, posuzujícími zápas svého státu jako zápas za demokracii, za výboj pro vyšší společenskou organizaci, ba za výboj za socialism. Byla-li však přes všechny vnitřní rozpory teoretické i taktické, přes často velmi prudké spory zastánců různých směrů a národních skupin, druhá Internacionála až do světové války tělesem jednotným a úctu vzbuzujícím, nechce býti třetí Internacionála organizací socialistů rozmanitých směrů, »nýbrž pouze světovou organizací stoupců teroristického komunismu, generálním štábem světové proletářské revoluce; nechce býti toliko organizací bílé rasy, nýbrž klade si za úkol sjednotiti proletariát všech ras, přijímá program i stanovy První Internacionály, směřující k podřízení národních zájmů mezinárodním zájmům vzájemné pomoci proletariátu k světové revoluci a přípravě mezinárodního proletariátu k doslovnému zápasu jak za denní potřeby, tak za konečné osvobození« (str. 455). Třetí Internacionála svými všeobecnými zásadami a podmínkami přístupu socialistických stran stala se »místo začátku obrození začátkem bratrovražedného zápasu, rozkazem k rozbití mohutného a prudkým tempem mohutného proletářského sociálního hnutí. Sociálně demokratické strany jsou všude pro nepromyšlený postup ruského komunistického vedení oslabeny — a s nimi ovšem i moc, které socialisté ve všech evropských zemích požívali« (str. 456).

Autor všímá si i ruského sociálního hnutí ve století devatenáctém, za světové války a po ní, při čemž osvětluje zejména roli, jakou hrál v něm Jirí Plechanov, zakladatel ruské sociální demokracie, a Mikuláš Lenin, budovatel sovětského Ruska. Dle autora ztroskotali bolševici hlavně na vnitřní povaze hospodářských poměrů; neboť ony určují nadstavbu poměrů politických, právních i kulturních, samy jsou určovány povahou jim ke službě jsoucích výrobních sil — nikoli naopak. »Žádná politická moc nevydupe ze země výrobních sil, potřebných k existenci předem určeného hospodářského řádu: Ony samy jej vyrábějí, ony samy opravují chyby, které člověk svou ideologií (třeba v dobré vůli s nejlepšími schopnostmi tvůrčími) byl nadělal« (str. 444). Metody ruské revoluce: diktatura a třídní nadvláda proletariátu nejsou dle autora jediné možnou formou každé proletářské revoluce. »Demokracie či diktatura nejsou ničím více než prostředky k uskutečnění určité sociální idee (o jichž vhodnosti rozhodují poměry politické a hospodářsko-sociální onoho prostředí, v němž mají býti v historicky daných okolnostech použity), nikoli všelékem všude a vždycky upotřebitelným. Jsou produkty vývoje výrobních sil a zralosti mas. Kde je lid nevzdělaný, tam není možná demokratická samospráva, nýbrž despotismus, diktatura menšiny« (str. 445).

V závěru konstatuje Mareš, že socialismus i komunismus ocitl se v těžké ideové i taktické krizi, z níž jenom velmi zvolna se vzpamatovává. Socialismus a komunismus hledá novou linii, která by byla syntésou staré ideologie a nové taktické praxe. Hledá ji pracně, s houževnatou opravdovostí,

nelekající se ani nejbezohlednější sebekritiky, jdoucí až k sebeobžalobám. Probíje se válkou nahromaděnými nesnázemi i poválečnými poměry, jež, rozmnoživše bohatství jedněch, rozmnožily i bídu druhých, dospívá ponenáhlu, zejména po posledních zkušenostech s reakčními, protidemokratickými, třídní diktaturou hrozícími choutkami fašistické buržoasie k přesvědčení, vyjádřitelnému heslem: věc proletariátu nad socialistické vyznání! Přes prudké zápasy, jež se vedou mezi jednotlivými socialistickými tábory, v době nebezpečí proletariát najde základnu, na níž by spojenými silami bojoval proti buržoasii, které po světové revoluci zatím otrnulo. Masami proniká přesvědčení, že nad socialistické teorie jest třídní proletářské hnutí, směřující různými cestami ke společnému cíli, osvobození proletariátu. Nejsou to jasné a příznivé poměry, v nichž všude kolem nás se pracovalo a pracuje na revisi nevyhovujícího již a s faktickou politickou praxí se nekryjícího teoretického základu socialistických stran. Sociální hnutí je starší, je zkušenější, je dál, a poslouží mu jen ke cti, přizná-li, že se přizpůsobuje svým zkušenostem, že opouští to, co před časem, na základě tehdejší zkušenosti (případně nezkušenosti) bylo lze se cti hájiti. »Programy sociálních hnutí nejsou pouhým výrazem politikosociálních organizací a cílů. Vyzařuje z nich víc než kde jinde povaha doby a prostředí, v nichž vznikly. Mají-li mimo to, jak je tomu u všech směrů socialistického hnutí, vědomí, že nositelé jsou povoláni, aby učinili svoje zásady zásadami celé společnosti, vtiskuje jim to důstojný a hluboce mravní znak... Po dočasném ústupu socialismus poučený novými zkušenostmi znovu zvedá hlavu, aby vedl a konečně dovedl pracující společnost v lepší budoucnost« (str. 482).

A. Klimt.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- Augustin* (B.). — Pokles natality u kulturních národů. Praha, Čsl. akc. tisk. 1928. 328 str.
Karvaš (Imrich A.). — Francúzska inflácia a z nej vyplývajúce poznatky pre menovú teóriu. Bratislava, Práv. fak. univ. Komenského 1928. 180 str. 60 Kč.
Multis (O.). — Problém jazyka mezinárodního, jeho podstata a rozřešení. Brno, Ed. Occidental 1928, 24 str. 2 Kč.
Paar (F. M.). — Východní Evropa; Praha — Středočeská tiskárna. 1928. 72 str.
Smutný (Pavel). — Platební bilance. Praha, Stát. úřad stat. 1928. 136 str. 20 Kč.
Soukup (František). — 28. říjen 1918. Praha, Svěcený-Orbis 1928. 2 díly 1120 str. 100 Kč.
Teige (Karel). — Sovětská kultura. Praha, Fromek 1928. XXXII—132 str. 19'50 Kč.

ANGLICKÁ.

- Adams* (G. B.). — Constitutional history of England. Cape 1928. 520 str. 12/6.
Aiyer (A. S.). — Indian constitutional problems. Taraporevala 1928. 384 str. 12/6.
Alexander (F.). — From Paris to Locarno and after. The League of Nations and the search for security 1919—1928. Dent 1928. 246 str. 5/.
Cole (G. D. H.). — Self-government in industry. N. ed. Macmillan 1928: 296 str. 57.
Cole (G. D. H.). — The world of labour: A discussion

- of the present and future of Trade Unionism. N. ed. Macmillan 1928. 486 str. 6/.
Ellison (G.). — Turkey to-day. Hutchinson 1928. 288 str. 10/.
Harland, — Some implications of social psychology. — Knopf 1928. 104 str. 3/.
Hodgkin (H. T.). — China in the family of nations. 2nd ed. Allen & U. 1928. 306 str. 7/6.
Lambert (R. S.). — Modern imperialism. Longmans 1928. 90 str. 1/ & 2/.
Mazur (P. M.). — American prosperity. Cape 1928. 256 str. 10/6.
Mowrer (r. A.). — This American world. Faber & Gwyer 1928. 254 str. 7/6.
Price (M. Philips). — The economic problems of Europe, Pre-war and After. Allen & U. 1928. 218 str. 8/6.
Quigley (H.). — *Clark* (R. T.). — Republican Germany: A political and economic study. Methuen 1928. XIV—318 str. 15/.
Rutherford (V. H.). — Modern India: Its problems and their solution. Labour Publishing Co. 1928. 284 str. 2/6.
Toynbee (A. J.). — Survey of international affairs, 1926. Oxf. P. 1928. 578 str. 24/.

FRANCOUZSKÁ.

- Annuaire de la Société des Nations*, 2e année. Genève, Payot 1928. XVI—753 str. 12'50 šfr.
Cuche (Paul). — Conférences de philosophie du droit. Dalloz 1928. 128 str. 10 fr.